

ΙΔΙΩΤΙΚΗ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΣ ΚΑΙ ΚΡΑΤΙΚΟΣ ΠΑΡΕΜΒΑΤΙΣΜΟΣ

ΥΠΟ
ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ ΔΑΜΑΛΑ

Εἰς τὴν σύγχρονον οἰκονομίαν, ὁ κρατικὸς παρεμβατισμὸς κατέστη ἀπαραίτητος. Οὐδεὶς δύναται νὰ ὑποστηρίξῃ πλὴν ὅτι τὸ Κράτος πρέπει νὰ περιορισθῇ εἰς τὸν ρόλον τοῦ δικαστοῦ καὶ τοῦ χωροφύλακος.

Ἐάν ὅμως τὸ πρόβλημα, κατ' ἀρχήν, φαίνεται ὅτι ἐλύθη ὑπὲρ τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως, ὁ καθορισμὸς τῶν ὁρίων καὶ τοῦ τρόπου τῆς παρεμβάσεως ἀποτελοῦν θέματα προκαλοῦντα μυρίας συζητήσεις καὶ διχογνωμίας. Πρόκειται περὶ ἐνὸς προβλήματος τὸ ὁποῖον δὲν ἐπιδέχεται ἀπλὴν καὶ γενικὴν λύσιν. Εἶναι θέμα πραγματικὸν καὶ ἐξαρτᾶται ἐκ τῶν συνθηκῶν καὶ τῶν διαφόρων προϋποθέσεων. Ἡ λογικὴ ἀνάλυσις δύναται νὰ καταλήξῃ μόνον εἰς ἓν συμπέρασμα γενικῆς μορφῆς.

Δεχθῶμεν ὅτι ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβάλλεται ἡ κρατικὴ παρέμβασις εἰς τὰ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς. Διὰ νὰ ληφθῇ ὅμως μίᾳ ἀπόφασιν εἶναι ἀπαραίτητον νὰ σταθμισθοῦν αἱ ἱκανότητες τῶν κρατικῶν ὀργάνων καὶ νὰ ὑπάρξῃ βεβαιότης ὅτι ἡ παρέμβασις θὰ βελτιώσῃ τὴν ὑπάρχουσαν κατάστασιν.

Τοιαύτη εἶναι ἡ ἄποψις ἣτις σήμερον, κατὰ γενικὸν κανόνα, γίνεται ἀσπαστή. Θὰ παρατηρηθῇ ἴσως ὅτι παραγνωρίζομεν τὸ γεγονός τῆς παραλλήλου μὲ τὴν παρέμβασιν ἀποκτήσεως πείρας καὶ ἱκανοτήτων ἐκ μέρους τῶν κρατικῶν ὀργάνων. Πράγματι, ἡ λειτουργία εἶναι ἐκεῖνη ἡ ὁποία δημιουργεῖ καὶ τελειοποιεῖ τὰ ὄργανα.

Ἡ ἄποψις αὕτη φαίνεται λογικὴ καὶ πρέπει νὰ λαμβάνηται ὑπὸ σημείωσιν, τὸ πᾶν ὅμως εἶναι ζήτημα ἐκτιμήσεως. Ἐάν ἀναχωρήσωμεν ἀπὸ τὴν ἄποψιν ὅτι σὺν τῷ χρόνῳ θὰ ἀποκτηθῇ ἡ ἀπαραίτητος πείρα καὶ θὰ τελειοποιηθοῦν τὰ κρατικὰ ὄργανα, ἐνδέχεται νὰ ἀποφασίσωμεν κρατικὰς παρεμβάσεις αἵτινες θὰ καταλήξουν, διὰ μακρὰ χρονικὰ διαστήματα, εἰς ἀρνητικὰ ἀποτελέσματα. Βεβαίως ἡ πείρα διὰ νὰ ἀποκτηθῇ ἀπαιτεῖ θυσίας, αὗται ὅμως δὲν πρέπει νὰ εἶναι ὑπέρμετροι καὶ νὰ ἐξικνοῦνται εἰς μακρὰ χρονικὰ

δρια. Τὰ ἀποτελέσματα μιᾶς πράξεως δέον νὰ εἶναι θετικά, ἐντὸς βραχέος χρονικοῦ διαστήματος. Θὰ ὑπάρξῃ βεβαίως πίστῳσις χρόνου, αὕτη ὅμως δὲν δύναται νὰ εἶναι ἀπεριόριστος. Δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑποστηριχθῇ ὅτι ναὶ μὲν τὰ ἀποτελέσματα τῆς παρεμβάσεως εἶναι ἀρνητικά, μὲ τὴν πάροδον ὅμως τοῦ χρόνου θὰ μεταβληθῇ ἡ κατάστασις. Ὁ χρόνος τῆς μεταβολῆς ταύτης εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ὑπολογισθῇ, ἔστω καὶ κατὰ προσέγγισιν, ἐκ τῶν προτέρων, ἄλλως πρόκειται περὶ ἑνὸς ταξιδίου εἰς τὸ ἄγνωστον καὶ τὸ ἀβέβαιον.

Τὰ αἷτια καὶ αἱ μορφαὶ τῆς παρεμβάσεως

Τὰ αἷτια τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως εἶναι πολλὰ καὶ διάφορα. Κατ' ἀρχὰς ἡ παρέμβασις εἶχε χαρακτηρῆρα ἀντικυκλικόν. Κατὰ περιόδους, αἱ οἰκονομικαὶ διακυμάνσεις ὠδήγουν εἰς διαταραχὰς καὶ κοινωνικὰς δυσχερείας. Μεγάλῃ πτώσει τιμῶν καὶ ἐμφάνισις ἀνεργίας εἰς εὐρεῖαν κλίμακα ἦτο μία κατάστασις ἡ ὅποια παρῶθαι εἰς κρατικὴν παρέμβασιν.

Ἄλλὰ καὶ ἡ ἀντίθετος κατάστασις, ἡ ταχεῖα ἄνοδος τιμῶν, ἐμπερικλείουσα κινδύνους πληθωρισμοῦ ἀπαιτεῖ τὴν κρατικὴν παρέμβασιν. Οὕτω κατέστη σαφές ὅτι ἡ ἐξέλιξις τῆς οἰκονομίας, ἀφιεμένη νὰ προωθηθῇ μόνῃ της καὶ βάσει τοῦ μηχανισμοῦ τῶν τιμῶν, περιπίπτει συντόμως εἰς φάσεις πληθωρισμοῦ ἢ ἀντιπληθωρισμοῦ.

Ἐπὶ πλέον, αἱ οἰκονομικαὶ παρατηρήσεις αἱ γενόμεναι μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον κατέληξαν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι μία οἰκονομία δύναται νὰ λειτουργήσῃ κατὰ τρόπον ἱκανοποιητικόν, χωρὶς ὅμως νὰ ἐξασφαλισθῇ ἐργασίαν εἰς ὁλόκληρον τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας. Κατὰ συνέπειαν, τὸ φαινόμενον τῆς ἀνεργίας ὠδήγησεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι παρίσταται ἀνάγκη ρυθμιστικῆς παρεμβάσεως τῶν ἐπενδύσεων. Τὸ Κράτος πρέπει νὰ ἀποφασίσῃ ἐπὶ τοῦ ρυθμοῦ τῶν ἐπενδύσεων καὶ τοῦ καταμερισμοῦ τούτων εἰς τοὺς διάφορους τομεῖς τῆς οἰκονομίας.

Εἶναι ὅμως σαφές ὅτι δὲν νοεῖται ἐπίδρασις ἐπὶ ἑνὸς μόνον μεγέθους τῆς οἰκονομίας, δεδομένου ὅτι μεταξὺ τούτων ὑπάρχει ἀλληλεπίδρασις καὶ ἀλληλεξάρτησις. Κατὰ συνέπειαν, παρίσταται ἀνάγκη παρακολουθήσεως ὅλων τῶν ἐπιδράσεων ἐπὶ τῆς οἰκονομίας, συνεπεὶα κρατικῆς παρεμβάσεως.

Ὅθεν γεννᾶται πρόβλημα παρακολουθήσεως ὅλων τῶν μεγεθῶν τῆς οἰκονομίας. Οὐδεμία παρέμβασις εἶναι νοητή, χωρὶς προηγουμένως νὰ ἐξετασθῇ ἡ νομισματικὴ ἐξέλιξις, ἡ κατάστασις τῶν διαφόρων τιμαριθμῶν, ὁ ὄγκος τῆς παραγωγῆς καὶ ἀπασχολήσεως

τοῦ μηχανικοῦ ἐξοπλισμοῦ καὶ τοῦ ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, τῆς πο-
ρείας τοῦ προϋπολογισμοῦ τοῦ Κράτους κτλ.

Ἀλλωστε ἡ παρέμβασις φαίνεται λαμβάνουσα καθημερινῶς
μὴν γενικωτέραν μορφήν καὶ ἔχουσα ὡς ἀντικείμενον τὴν πλήρη
ἀπασχόλησιν τοῦ πληθυσμοῦ. Ἀντικειμενικὸς σκοπὸς τίθεται πλεόν
ἢ ἐξασφάλισις ἐργασίας εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας. Οὕτω, ἡ οἰ-
κονομικὴ πολιτικὴ τείνει νὰ ὑποταχθῇ εἰς τὴν πραγματοποιήσιν τῆς
πλήρους ἀπασχολήσεως. Ὅλαι αἱ ἐνέργειαι πρέπει νὰ τείνουν εἰς
τὸν ἴδιον σκοπὸν.

Εἶναι συνεπῶς προφανὲς ὅτι ἡ παρέμβασις τοῦ Κράτους πρέπει
νὰ καταστῇ πολύμορφος, διότι ἄλλως δὲν φαίνεται πραγματοποιή-
σιμος ὁ ἀντικειμενικὸς σκοπός. Τοῦτο σημαίνει ὅτι τὸ Κράτος πρέ-
πει νὰ δημιουργήσῃ τὰ κατάλληλα ὄργανα, διότι ἄλλως κάθε προσ-
πάθεια εἶναι ματαία.

Κυρίως πρῶτιστον καθήκον τοῦ Κράτους εἶναι ἡ ἀναγνώρισις
τῆς ὑπαρχούσης καταστάσεως καὶ ἡ προσεκτικὴ παρακολούθησις
τῶν ἐξελίξεων. Τοῦτο σημαίνει ὅτι, μεταξὺ τῶν πρῶτων, εἶναι ἀπα-
ραίτητον νὰ δημιουργηθοῦν τὰ κατάλληλα ὄργανα μελέτης καὶ πα-
ρακολουθήσεως τῆς οἰκονομίας.

*
* *

Ἐκ τῆς ἀνωτέρω ἀναλύσεως προκύπτει σαφῶς ὅτι τὸ πρόβλημα
τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως εἶναι τεράστιον καὶ δυσχερέστατον. Προ-
νοοῦμεν ὅτι ἡ παροῦσα μελέτη δὲν δύναται παρὰ νὰ θίξῃ ὠρισμένα
μόνον σημεῖα. Κρίνομεν ὅθεν σκόπιμον νὰ ἐξετάσωμεν τὸ θέμα τῆς
ιδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς παρεμβάσεως τοῦ Κράτους ὑπὸ μορ-
φήν ἐπίσης ἐπιχειρηματίου.

Κυρίως ἡ ἀνάλυσις θὰ περιορισθῇ εἰς τὰ ἀκόλουθα τρία σημεῖα.
Θὰ ἐξετασθῇ, πρῶτον, ἡ μορφή τῆς ιδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως, δεύτερον,
ἡ δημοσία ἐπιχειρήσις καὶ, τρίτον, ἡ μορφή τῆς μικτῆς ἐπιχειρήσεως.

Ἐχομεν ἐνώπιον ἡμῶν τὴν ἐξέλιξιν τῆς ιδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως,
ἡ μορφή τῆς ὁποίας δὲν ἐκρίθη πρόσφορος εἰς ὠρισμένας περιπτώ-
σεις καὶ οὕτω ἐδημιουργήθησαν ὑπὸ τοῦ Κράτους ἐπιχειρήσεις δημο-
σίας ὠφελείας, ὡς ὁ Ο.Τ.Ε. καὶ ἡ Δ.Ε.Η.

Ἡ ἐξέλιξις τὸσον τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων ὅσον καὶ τῶν ιδιω-
τικῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα δημιουργεῖ μίαν ἀτμόσφαιραν ἐπιφυλάξεων.
Φαίνεται ὅτι τὰ προβλήματα τῆς συγχρόνου οἰκονομίας δὲν ἀντιμε-
τωπίζονται ἐπιτυχῶς οὔτε ὑπὸ τῆς ιδιωτικῆς, ἀλλ' οὔτε ὑπὸ τῆς δη-
μοσίας ἐπιχειρήσεως. Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης ἐγεννήθη

ἡ ἰδέα τῆς δημιουργίας μιᾶς μορφῆς μικτῆς ἐπιχειρήσεως, διὰ τῆς συμμετοχῆς τοῦ Κράτους καὶ τῶν ἰδιωτῶν.

Αἱ ἀνωτέρω σκέψεις στηρίζονται κυρίως εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἐλληνικῆς πραγματικότητος. Εἰς ἄλλας χώρας φαίνεται ὅτι τόσον ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρήσις ὅσον καὶ ἡ κρατικὴ τοιαύτη δίδουν ἀποτελέσματα ἱκανοποιητικά.

Διὰ τὴν ἰδιωτικὴν ἐπιχειρήσιν ἔχομεν τὸ παράδειγμα τῆς οἰκονομίας τῶν Ἑνωμένων Πολιτειῶν ὡς καὶ ὠρισμένων χωρῶν τῆς Εὐρώπης. Διὰ τὴν κρατικὴν ἐπιχειρήσιν ὑπάρχουν τὰ παραδείγματα πολλῶν χωρῶν τῆς Εὐρώπης, εἰς τὰς ὁποίας ἐπετεύχθησαν ἀξιόλογα ἀποτελέσματα. Ἀλλὰ καὶ τὸ πείραμα τῶν μικτῶν ἐπιχειρήσεων ἔχει ἤδη δοκιμασθῇ εἰς διαφόρους χώρας.

Ἐπομένως, ἐνώπιον ἡμῶν τίθεται τὸ μέγα ἐρώτημα : πρὸς ποίαν κυρίως κατεύθυνσιν πρέπει νὰ στραφῇ ἡ προσοχή μας ἵνα ἐπιλύσωμεν ὠρισμένα βασικά προβλήματα τῆς οἰκονομίας μας ; Κατέστη πλέον κοινὴ συνείδησις ἡ ἀνάγκη προωθήσεως ὠρισμένων βασικῶν ἔργων ἀνασυγκροτήσεως. Εἰς ποῖον ὁμῶς θὰ ἀνατεθοῦν ταῦτα ; Πρέπει νὰ προσφύγωμεν εἰς τὴν ἰδιωτικὴν ἐπιχειρήσιν ; Ἐχομεν συμφέρον νὰ δημιουργήσωμεν κρατικὰς ἐπιχειρήσεις ; Ὑπάρχει δυνατότης νὰ ἐπιτευχθῇ κάποιος συγκερασμός καὶ νὰ ἐξασφαλισθοῦν περισσότερα πλεονεκτήματα διὰ τῆς μικτῆς ἐπιχειρήσεως ;

Ταῦτα εἶναι τὰ βασικὰ ἐρωτήματα, εἰς τὰ ὁποῖα θὰ προσπαθῶμεν νὰ ἀπαντήσωμεν.

Ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρήσις

Ἡ ἐξέλιξις τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως εἶναι λίαν γνωστὴ. Κατὰ τὴν πρώτην φάσιν, αὕτη ἔχει τὴν μορφήν τῆς προσωπικῆς ἐταιρίας. Μὲ τὴν ἐξέλιξιν ὁμῶς τοῦ χρόνου, αἱ κυριώτεραι ἐπιχειρήσεις λαμβάνουν τὴν μορφήν τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας.

Ἡ σύγχρονος οἰκονομία στηρίζεται ἐπὶ τῆς εὐρείας χρησιμοποιοῦσεως τῶν τεχνικῶν μέσων. Κατὰ συνέπειαν, διὰ τὴν παραγωγὴν τῶν ἀγαθῶν ἀπαιτεῖται συγκέντρωσις κεφαλαίων. Ἡ συμμετοχὴ πολλῶν ἀτόμων εἰς ἐταιρίας προσωπικὰς εἶναι πρᾶγμα δυσχερές. Καὶ ὁμῶς εἶναι ἀπαραίτητος ἡ συγκέντρωσις μεγάλων ποσῶν κεφαλαίων, ἅτινα δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ἐξευρεθοῦν παρ' ἐνὸς ἢ καὶ ὀλίγων ἀκόμη προσώπων.

Ἡ δυσχέρεια παρεκάμφθη διὰ τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας ἡ μορφή αὕτη τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως παρουσιάζει πλεῖστα πλεονεκτήματα, ἐν συγκρίσει μὲ τὰς προσωπικὰς ἐταιρίας. Ἴδου μερικὰ ἐξ αὐτῶν :

Ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία ἐπιτρέπει τὸν διαχωρισμὸν μεταξύ κεφαλαιούχου καὶ ἐπιχειρηματίου. Οὕτω παρακάμπτονται τὰ νομικὰ κωλύματα, ὥς καὶ τὰ πραγματικὰ τοιαῦτα. Πράγματι, οἱ κρατικοὶ λειτουργοὶ καὶ διάφοροι ἄλλοι ἀξιωματοῦχοι κωλύονται ἐκ τοῦ νόμου πρὸς συμμετοχὴν εἰς ἐπιχειρήσεις. Ἀλλὰ καὶ τόσαι ἄλλαι κατηγορίαι ἐπαγγελματιῶν καὶ ἐπιστημόνων δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἰδρῶσιν ἐπιχειρήσεις, λόγῳ τοῦ πολυπλόκου τῆς οἰκονομίας καὶ τῶν διαφόρων κινδύνων. Χάρις ὅμως εἰς τὴν ἀνώνυμον ἐταιρίαν, οἷοσδήποτε διαθέτων μερικὰς οἰκονομίας δύναται νὰ συμμετάσχη εἰς ταύτην. Εἰς χώρας αἵτινες εἶναι προηγμένοι οἰκονομικῶς, ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία ἔλαβε μεγάλην ἔκτασιν. Ἀποτελεῖ μίαν συμφέρουσαν τοποθέτησιν διὰ τὰς οἰκονομίας τοῦ μεγάλου κοινοῦ. Ὁ ἐπιστήμων, ὁ δημόσιος ὑπάλληλος καὶ οἱ ἄνθρωποι τῶν ἄλλων ἐπαγγελματικῶν κατηγοριῶν, οἵτινες διαθέτουν μερικὰς οἰκονομίας ὀφείλουν νὰ προβοῦν εἰς ἐκλογὴν μεταξύ τῶν ἐμφανιζομένων εὐκαιριῶν τοποθετήσεων.

Ὁ δανεισμὸς ἀπ' εὐθείας εἰς ἐπιχειρηματίαν παρουσιάζει πολλὰς δυσχερείας. Εἶναι δύσκολος ἡ ἐκτίμησις τῆς οἰκονομικῆς εὐρωστίας τῆς ἐπιχειρήσεως παρ' ἑνὸς ἐκάστου ὅστις ἐπιθυμεῖ νὰ κάμῃ μίαν τοποθέτησιν. Ὅσον ἀφορᾷ τὴν κατάθεσιν εἰς τὰς Τραπεζὰς, αὕτη δὲν παρουσιάζει τοὺς ἰδίους κινδύνους μὲ τὸν ἀπ' εὐθείας εἰς ἐπιχειρήσιν δανεισμὸν, θεωρεῖται ὅμως ὥς μὴ ἐπαρκῶς προσοδοφόρος.

Ἀντιθέτως, ἡ συμμετοχὴ εἰς ἀνώνυμον ἐταιρίαν, κατὰ τὴν ἵδρυσιν, εἴτε ἡ ἀγορὰ τίτλων ἤδη λειτουργούσης τοιαύτης εἰς τὸ χρηματιστήριον, ἀποτελεῖ μίαν πρακτικὴν λύσιν. Εἰς τὰς προηγμένας οἰκονομικῶς χώρας ὑπάρχουν ἀνώνυμοι ἐταιρίαι πασίγνωστοι, οἱ τίτλοι τῶν ὁποίων ἀποτελοῦν μίαν ἀσφαλῆ τοποθέτησιν διὰ τοὺς οἰκογενειάρχας. Εἰσπράττουν κατ' ἔτος ἓν μέρος, συνήθως ἱκανοποιητικόν, ἐπὶ πλέον δὲ ἡ ἀξία τοῦ τίτλου ἀνέρχεται συνεχῶς εἰς τὸ χρηματιστήριον.

Τὸ γεγονός εἶναι ὅτι ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία ἐπέτρεψε τὴν συγκέντρωσιν μεγάλων ποσῶν κεφαλαίων, διὰ τῆς συμμετοχῆς ἀπεριορίστου ἀριθμοῦ προσώπων. Ἡ ἐπιχειρηματικὴ αὕτη μορφή ἔχει τὸ πλεονέκτημα τῆς αὐτοτελείας καὶ τῆς ἀνεξαρτησίας. Ἐπιτρέπει τὸν διαχωρισμὸν μεταξύ τῶν κεφαλαίων τῆς ἐταιρίας καὶ τῶν ἄλλων περιουσιακῶν στοιχείων τῶν ἐταίρων. Ἐκαστος μέτοχος εὐθύνεται καὶ διατρέχει κίνδυνον ἀνάλογον μὲ τὴν συμμετοχὴν του. Ἀλλὰ καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ μετόχου εἶναι ἀνάλογα μὲ τὴν συμμετοχὴν του. Τὸ θέμα τοῦ ἐπιμερισμοῦ τοῦ ἐπιχειρηματικοῦ κινδύνου ἐπιτρέπει τὴν δημιουργίαν μεγάλων ἐπιχειρήσεων καὶ τὴν ἀξιοποίησιν τῶν συγχρό-

νων τεχνικῶν μέσων παραγωγῆς, μεταποιήσεως, ἐμπορίας καὶ διακινήσεως τῶν ἀγαθῶν. Τὸ περιωρισμένον τῆς εὐθύνης δίδει τὴν δυνατότητα λήψεως τολμηρῶν ἀποφάσεων. Τέλος, ἡ ὀργανωτικὴ καὶ διοικητικὴ μορφή παρουσιάζει πολλὰ πλεονεκτήματα. Ἀποφεύγονται αἱ πρόωροι λύσεις, ὥς τοῦτο συμβαίνει εἰς τὴν περίπτωσιν τῶν προσωπικῶν ἐταιριῶν, συνεπείᾳ θανάτου, διαφωνιῶν κτλ.

Ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία διοικεῖται παρ' ἑνὸς συλλογικοῦ ὀργανοῦ, τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, τὸ ὁποῖον ἐκλέγεται ὑπὸ τῆς πλειοψηφίας τῶν μετόχων καὶ εἶναι ἀνακλητὸν ὑπὸ ταύτης.

Ἡ λειτουργία τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας βασιζέται ἐπὶ δημοκρατικῶν ἀρχῶν, ἔχει δὲ καὶ σχετικὴν ὁμοιότητα μὲ τὴν λειτουργίαν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν. Κυρίως αἱ μεγάλαι ἐπιχειρήσεις ἔχουν τὴν μορφήν κοινωνικῶν λειτουργημάτων καὶ παρουσιάζουν γενικώτερον οἰκονομικὸν καὶ κοινωνικὸν ἐνδιαφέρον. Κατὰ βάσιν ὅμως ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία παρᾶμένει μία ἰδιωτικὴ ἐπιχειρήσις, ἀποβλέπουσα εἰς τὴν δημιουργίαν κέρδους καὶ διεπομένη ὑπὸ τῶν ἀρχῶν τοῦ ἰδιωτικοῦ δικαίου. Εἶναι νομικὸν πρόσωπον ἰδιωτικοῦ δικαίου καὶ καθίστάται φορεὺς δικαιωμάτων καὶ ὑποχρεώσεων, κατὰ τρόπον αὐτοτέλῃ καὶ ἀνεξάρτητον τῶν συνιστάντων αὐτὴν προσώπων.

Ἐάν ὅμως συγκεντρώσωμεν τὴν προσοχήν μας εἰς τὴν ἐξέλιξιν τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας ἐν Ἑλλάδι, διαπιστοῦμεν ὅτι ἡ κατάστασις εἶναι ὅλως διάφορος. Παρ' ἡμῖν ἡ ἀνώνυμος ἐταιρεία, ἐκτὸς ὀλίγων ἐξαιρέσεων, ἔχει μορφήν οἰκογενειακὴν. Μικρὸς εἶναι ὁ ἀριθμὸς τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν τῶν ὁποίων οἱ τίτλοι εὐρίσκονται ἐγγεγραμμένοι εἰς τὸ χρηματιστήριον, ἀλλὰ καὶ οὗτοι ἀκόμη δὲν εἶναι κατ'ἀνεμημένοι εἰς χεῖρας τοῦ μεγάλου κοινοῦ.

Ἡ κατάσταση αὕτη ὀφείλεται εἰς πολλοὺς καὶ διαφόρους λόγους, κυριώτεροι τῶν ὁποίων εἶναι οἱ ἀκόλουθοι :

α) Δὲν ἐδημιουργήθησαν παρ' ἡμῖν μεγάλαι ἐταιρίαι, τῶν ὁποίων οἱ τίτλοι νὰ ἐμπνέουν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ κοινόν.

β) Δὲν ὑπάρχει ἀποταμίευσις εἰς ἴδιον βαθμὸν μὲ τὰς ἄλλας οἰκονομικῶς προηγμένας χώρας.

γ) Αἱ οἰκονομικαὶ διαταραχαὶ καὶ ἡ νομισματικὴ ἀστάθεια συνετέλεσαν εἰς τὴν τάσιν τοῦ κοινοῦ πρὸς ἀποθησαύρισιν εἰς λίρας χρυσῆς ἢ τὴν τοποθέτησιν εἰς οἰκοδομάς.

δ) Ἡ μετατροπὴ τοῦ τίτλου τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας εἰς ὀνομαστικόν, κατὰ τὸ 1951, ἀπεθάρρυνεν ἔτι περισσότερον τὴν ἀποταμίευσιν καὶ τὴν ἀπέτρεψεν ἐκ τῆς πρὸς τὸ χρηματιστήριον ροπῆς της.

Ἦδη ἡ ὀνομαστικοποίησις ἔχει καταργηθῇ διὰ τὴν πλειονότητα τῶν μετοχῶν, ἡ ὕπαρξις ὅμως ὅλων τῶν ἄλλων ἀνωτέρω λόγων

ἔχει ἀνασχετικὴν ἐπίδρασιν καὶ δὲν διαφαίνεται ὅτι εἶναι δυνατὴ ἡ συγκέντρωσις μεγάλων κεφαλαίων εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Αἱ αὐξήσεις τοῦ μετοχικοῦ κεφαλαίου καὶ αἱ ἐκδόσεις νέων μετοχῶν ἀποτελοῦν μεμονωμένα παραδείγματα. Δὲν ὑπάρχει δυνατότης προσφυγῆς εἰς τὸ εὐρὺ κοινὸν διὰ τὴν τοποθέτησιν τίτλων ἀνώνυμων ἐταιριῶν.

*
* *

Προκειμένου ὁμῶς νὰ κριθῇ ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις καὶ γενικῶς ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία, εἶναι ἀπαραίτητον νὰ ἐξετάσωμεν καὶ διαφόρους ἄλλας ἀπόψεις.

Εἰς πολλὰς περιπτώσεις παρουσιάζεται ἡ δημιουργία μονοπωλιακῶν καταστάσεων, μὲ βλάβην προφανῇ τῶν συμφερόντων τοῦ κοινοῦ καὶ γενικῶς τῆς οἰκονομίας τῆς χώρας. Ἐπίσης, ὁσάκις αἱ μετοχαὶ τῆς ἐταιρίας περιέρχονται εἰς χεῖρας πολλῶν προσώπων, ἐκδηλοῦται διαχωρισμὸς μεταξὺ τῆς διοικήσεως τῆς ἐταιρίας καὶ τῶν μετόχων. Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον ἐξασφαλίζει τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις διὰ τῆς μεθόδου τῶν πληρεξουσίων καὶ λόγῳ τῆς ἀπουσίας καὶ τῆς ἀδιαφορίας πολλῶν μετόχων. Πράγματι, εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον διὰ τοὺς μικροὺς μετόχους νὰ παρακολουθήσουν τὰς συνελεύσεις καὶ τὰς ἐργασίας τῆς ἐταιρίας. Κατὰ συνέπειαν, οὐδόλως προσέρχονται εἰς τὰς συνελεύσεις ἢ ὑπογράφουν πληρεξούσια ὑπὲρ μελῶν τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου, ἐνίοτε μάλιστα ἐν λευκῷ. Ἀλλὰ καὶ οἱ προσερχόμενοι ἀκόμη ἐκ τῶν μετόχων εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις ἐλαχίστην ἐπίδρασιν ἔχουν εἰς τὰ τῶν ἐργασιῶν καὶ τῆς πορείας τῆς ἐταιρίας, ἐὰν οὗτοι ἀποτελοῦν τὴν μειοψηφίαν. Τὸ διοικητικὸν συμβούλιον, ἐφ' ὅσον διαθέτει τὴν πλειοψηφίαν, εἶναι πανίσχυρον καὶ διευθύνει τὴν ἐταιρίαν κατὰ βούλησιν. Πλείστα παράπονα ἀκούονται περὶ σκαιᾶς καταπατήσεως τῶν δικαιωμάτων τῆς μειοψηφίας.

Κατ' ἐπανάληψιν ἐγένετο λόγος περὶ ἐκπροσωπήσεως τῆς μειοψηφίας εἰς τὴν διοίκησιν τῶν ἐταιριῶν, μέχρι τοῦδε ὁμῶς τὸ θέμα δὲν ἔχει διευθετηθῇ. Ὁ νόμος τῆς πλειοψηφίας διέπει τὰ πάντα.

Ἐκ τῶν προηγουμένων παρατηρήσεων καθίσταται σαφές ὅτι ἡ ἀνώνυμος ἐταιρία ἔχει καὶ αὕτη τὰ μειονεκτήματά της. Ἐπὶ πλεόν εἰς τὴν χώραν μας δὲν ἡδυνήθη νὰ λάβῃ μεγάλην ἀνάπτυξιν.

Ἐνώπιον τῆς καταστάσεως ταύτης οἱ ἐπικριταὶ τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας καὶ γενικῶς τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ

λύσις πρέπει νὰ ἀναζητηθῇ πρὸς τὴν κατεύθυνσιν τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ καὶ τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως.

Ἡ δημοσία ἐπιχείρησις

Οἱ ὁπαδοὶ τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως καὶ γενικῶς τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ στηρίζουν τὰς ἀπόψεις των ἐπὶ τῶν ἀκολουθῶν παρατηρήσεων.

Ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχείρησις εἰς τὴν σύγχρονον ἐποχὴν ἔχει ὑποστῆ μίαν περιεργον μεταμόρφωσιν. Ἐάν μὲν αὕτη ἐπιτύχῃ, τὰ κέρδη κατανέμονται μεταξὺ τῶν μετόχων καὶ κυρίως κερποῦνται ταῦτα, κατὰ μέγα μέρος, τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου τῆς ἐταιρίας. Ἀντιθέτως, εἰς τὴν περίπτωσιν ζημιῶν αὗται ἐπιρρίπτονται, κατὰ κανόνα, ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἡ ἀντίληψις αὕτη, παρ' ἡμῖν, ἀντλεῖ ἐπιχειρήματα καὶ ἐκ τοῦ γνωστοῦ θέματος τῶν παγωμένων πιστώσεων. Ὑποστηρίζεται, οὕτω, ὅτι ἐκλείπει πλέον ἡ ἠθικὴ βάσις τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως.

Τὸ κέρδος τοῦ ἐπιχειρηματίου ἔχει ὡς κύρωσιν τὴν ἀντίθετον ὅψιν τοῦ νομίσματος, τὴν ζημίαν. Ἐάν ἐξουδετερωθῇ ἡ ζημία, διὰ τῆς μεταβιβάσεως ταύτης εἰς βάρος τῆς οἰκονομίας, εἰς βάρος τοῦ κοινοῦ, τότε ἐξαφανίζεται καὶ τὸ ἠθικὸν ἔρεισμα τοῦ κέρδους.

Ἴσως αἱ σκέψεις αὗται ἐμπερικλείουν ὑπερβολάς, διότι δὲν δυνάμεθα νὰ γενικεύσωμεν ὠρισμένα φαινόμενα καὶ νὰ καταδικάσωμεν ὅλας τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις. Ἀλλ' οἱ ὑποστηρικταὶ τοῦ κρατικοῦ παρεμβατισμοῦ παρουσιάζουν καὶ ἄλλα ἐπιχειρήματα. Ὑπογραμμίζουν τὴν ἀδυναμίαν ἐκτελέσεως μεγάλων ἔργων παρὰ τῶν ἰδιωτικῶν ἐπιχειρήσεων.

Πράγματι, διὰ τὴν ἀξιοποίησιν ὠρισμένων πλουτοπαραγωγικῶν πηγῶν τῆς χώρας μας ἀπαιτοῦνται μεγάλα κεφάλαια, ταῦτα δὲ δὲν δύνανται νὰ ἐξεύρουν αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις. Τὸ κοινὸν δὲν εἶναι διατεθειμένον νὰ τοποθετήσῃ τὰς οἰκονομίας ταυ εἰς τὰς ἐπιχειρήσεις ταύτας. Κατὰ συνέπειαν, ἐάν ἀναθέσωμεν τὴν ἐκτέλεισιν ἔργων ἀνασυγκροτήσεως εἰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις, ἀναγκαστικῶς θὰ δώσωμεν εἰς ταύτας καὶ τὰ ἀπαραίτητα κεφάλαια ἀπὸ τραπεζικὰς πιστώσεις ἢ ἄλλας πηγάς. Εἰς τὰς περιπτώσεις μάλιστα ταύτας δύνανται νὰ λειτουργήσῃ τὸ σύστημα τῆς πυραμίδος, αἱ συνέπειαι τοῦ ὁποίου εἶναι τόσον γνωσταὶ εἰς ἄλλας χώρας. Οὕτω, μία ἐταιρία ἰδρύει ἑτέραν, τῆς ὁποίας κρατεῖ τὴν πλειοψηφίαν τῶν μετοχῶν, χάρις εἰς τὰς πιστώσεις ἃς ἐξασφαλίζει ἐκ μέρους τῶν Τραπεζῶν καὶ ἄλλων πηγῶν. Ἡ ἐταιρία Α., ἐπὶ παραδείγματι, ἔχει κεφάλαιον ἐνὸς ἑκατομμυρίου καὶ πιστώσεις δέκα ἑκατομμυρίων. Αὕτη ἰδρύει

τὴν ἐταιρίαν Β., ἣτις μὲ τὴν σειρὰν τῆς ἐξασφαλιζει ἕτερα δέκα ἑκατομμύρια δραχμῶν πιστώσεις. Τὸ πείραμα δύναται νὰ συνεχισθῇ.

Ἡ μέθοδος αὕτη εἰς τὰς προηγμένας οἰκονομικῶς χώρας ἀντλεῖ κεφάλαια καὶ ἐκ μέρους τοῦ κοινοῦ καὶ ἡ πυραμὶς δύναται νὰ λάβῃ μεγάλην ἀνάπτυξιν. Διὰ τῆς μεθόδου ταύτης, μὲ μικρὰν μόνον συμμετοχὴν, εἶναι δυνατὸς ὁ ἔλεγχος σειρᾶς ὀλοκλήρου ἐπιχειρήσεων. Εἰς τὴν χώραν μας τὸ φαινόμενον τῆς πυραμίδος λειτουργεῖ εἰς μερικὰς περιπτώσεις διὰ τῆς ἀντλήσεως κυρίως τραπεζικῶν πιστώσεων.

Ἐὰν εἰς τὰ ἀνωτέρω προσθέσωμεν τὸ γεγονὸς ὅτι ὁ ἔλεγχος εἰς τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις εἶναι, σχεδόν, σκιώδης, τότε δικαίως τίθεται τὸ ἐρώτημα ἔάν εἶναι σκόπιμος ἡ ἀνάθεσις τῆς ἀξιοποιήσεως τῶν πλουτοπαραγωγικῶν δυνατοτήτων τῆς χώρας μας εἰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις.

Ἀμέσως ἡ σκέψις στρέφεται πρὸς τὴν ἵδρυσιν τοῦ ἐργοστασίου ἀζώτου, ἡ σημασία τοῦ ὁποῦ διὰ τὴν οἰκονομίαν μας εἶναι πανθολογουμένη. Εἰς ποῖον λοιπὸν πρέπει νὰ ἀνατεθῇ τὸ ἔργον τοῦτο; Ἐὰν ἀνατεθῇ εἰς ἰδιώτην, ποία θὰ εἶναι ἡ ἀσφάλεια ὅτι δὲν θὰ ἐκδηλωθοῦν τὰ συνήθη φαινόμενα ὄλων τῶν μονοπωλιακῶν καταστάσεων;

*
* *

Βεβαίως, πάντα τὰ ἀνωτέρω ἐπιχειρήματα εἶναι λίαν εὐλόγοφαι. Ἀλλὰ τὸ Κράτος τί ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ εἰς τὴν χώραν μας;

Διὰ τὸν προσεκτικὸν παρατηρητὴν, τὸ ἑλληνικὸν Κράτος δὲν ἔχει νὰ ἐπιδείξῃ πολλὰς ἐπιτυχίας. Γενικὴ εἶναι ἡ ἀντίληψις ὅτι αἱ δημόσιαι ὑπηρεσίαι ὕστερόν εἰς μέγαν βαθμὸν καὶ δὲν εἶναι εἰς θέσιν νὰ ἀνταποκριθοῦν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τῆς συγχρόνου κοινωνίας.

Πολλοὶ εἶναι οἱ λόγοι οἵτινες ἐξηγοῦν τὴν κατάστασιν ταύτην. Κυρίως, τὰ ἐξαιρετικὰ γεγονότα ἅτινα ἐγνώρισεν ἡ χώρα μας ἀπὸ τοῦ 1940 καὶ ἐντεῦθεν δὲν ἐπέτρεψαν εἰς τὸν κρατικὸν μηχανισμόν νὰ σημειώσῃ ἀξιολόγους προόδους. Ἡ κατάστασις αὕτη ἐκδηλοῦται εἰς τὴν ἀνικανότητά μας νὰ ἐφαρμόσωμεν καὶ νὰ ἐκτελέσωμεν ἓν πρόγραμμα οἰκονομικόν, πρὸς ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας μας. Ἡ καθυστέρησις τῆς ἑλληνικῆς Ἀνασυγκροτήσεως δὲν ὀφείλεται μόνον εἰς τὴν ἑλλειψιν μέσων, ἀλλ' ἐπίσης καὶ εἰς τὴν πλημμελεῖ ὀργάνωσιν τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν.

Βεβαίως πορ' ἡμῖν δὲν ἐπεχειρήθη, ὥς εἰς ἄλλας χώρας τοῦ Δυτικοῦ Κόσμου, ἐθνικοποιήσις διαφόρων ἐπιχειρήσεων. Εἶναι ἀληθὲς ὅτι ἀκούονται ἐκ μέρους κομμάτων τινῶν τοιαῦται προτάσεις δι' ὧ-

ρισμένης ἐπιχειρήσεις, τῶν ὁποίων ἡ σημασία φαίνεται γενικωτέρα διὰ τὴν οἰκονομίαν τῆς χώρας μας. Ἐρωτᾶται ὅμως ἐάν τοιαῦται σκέψεις δικαιολογοῦνται σήμερον ἐνώπιον τῆς ἀποδειχθείσης περιωρισμένης ἱκανότητος τοῦ Κράτους. Ἴσως εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην ἐπιβάλλεται ἡ σκέψις τοῦ ἀρχαίου φιλοσόφου, ὅστις δὲν ἐθεώρει σκόπιμον νὰ θίγωνται τὰ κακῶς κείμενα.

Πράγματι, προκειμένου νὰ ἐπιχειρήσωμεν τὴν ἀλλαγὴν μιᾶς καταστάσεως εἶναι ἀπαραίτητον νὰ διαθέτωμεν τὰ κατάλληλα ὄργανα. Κατὰ συνέπειαν, κάθε προσπάθεια ἐθνικοποιήσεων ὑπάρχει φόβος νὰ καταλήξῃ εἰς οἰκονομικὰς σπατάλας καὶ διασπαθίσεις ἀγαθῶν. Προκειμένου ἄλλωστε νὰ κρίνωμεν περὶ τῶν ἱκανοτήτων μας ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ, δὲν ἔχομεν παρὰ νὰ ἐξετάσωμεν μερικὰς περιπτώσεις εἰς τὰς ὁποίας ἡ παρέμβασις τοῦ Κράτους εἶναι ἀποφασιστικοῦ χαρακτῆρος.

Τοιαῦτα παραδείγματα ἔχομεν τὰς τρεῖς μεγάλας τραπέζας. Ἡ Ἐκδοτικὴ Τράπεζα καὶ ἡ Ἀγροτικὴ εἶναι καθαρῶς κρατικά. Ἀλλὰ καὶ ἡ Ἐθνικὴ καὶ Ἀθηνῶν, μετὰ τὴν συγχώνευσιν, ἐπηρεάζεται ἀπολύτως ἀπὸ τὸ Κράτος. Δὲν νομίζομεν ὅτι ἡ ὅλη πολιτεία τοῦ Κράτους ἐπέφερεν ἱκανοποιητικὰ ἀποτελέσματα εἰς τὰς Τραπέζας. Τὰ ἱδρύματα ταῦτα ἐπηρεάζονται ἀπὸ τὰ ἐκάστοτε κυβερνῶντα κόμματα, κατὰ τρόπον λίαν ἐπιζήμιον.

Πῶς, ὑπὸ τὰς συνθήκας ταύτας, εἶναι δυνατόν νὰ ἀποβλέψωμεν μετ' ἐμπιστοσύνης εἰς τὴν κρατικὴν μέριμναν καὶ ἱκανότητα διὰ τὴν δημιουργίαν μεγάλων ἐπιχειρήσεων, πρὸς ἀξιοποίησιν τοῦ πλούτου τῆς χώρας μας;

*
* *

Ἀπομένει νὰ ἐξετάσωμεν τὴν μορφήν τῆς δημοσίας ἐπιχειρήσεως, ἥτις ἔτυχεν ἐφαρμογῆς εἰς δύο περιπτώσεις. Πρόκειται περὶ τοῦ Ο.Τ.Ε. καὶ τῆς Δ.Ε.Η.

Ὡς πρὸς τὸν Ο.Τ.Ε., κατὰ τύπους ἀποτελεῖ μίαν ἰδιόρρυθμον ἀνώνυμον ἐταιρίαν, εἰς τὴν οὐσίαν ὅμως πρόκειται περὶ μιᾶς δημοσίας ἐπιχειρήσεως. Ἡ ἐπίδρασις τοῦ Κράτους εἰς τὰ τῆς διοικήσεως εἶναι ἀναμφισβήτητος. Τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον τοῦ Ο.Τ.Ε. παύεται καὶ διορίζεται παρὰ τῶν ἐκάστοτε Κυβερνήσεων.

Καὶ ἐάν ἀκόμη δεχθῶμεν μὲ πᾶσαν ἐπιφύλαξιν ὅλας τὰς κατηγορίας αἵτινες ἀπευθύνονται κατὰ τοῦ Ο.Τ.Ε., εἶναι τοιαύτη ἡ καταφορά ὥστε δὲν εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξουν ὑπερασπισταὶ τοῦ πειράματος αὐτοῦ.

Τὸ ἕτερον πείραμα, ἡ Δημοσίᾳ Ἐπιχειρήσις Ἠλεκτρισμοῦ, ἀποτελεῖ ἀντικείμενον σφοδρῶν συζητήσεων.

Ὑπάρχουν ὠρισμένοι ἐπικριταὶ οἵτινες ὁμιλοῦν σαφῶς περὶ ἀποτυχίας. Ἐμφανίζονται ὅμως καὶ μερικοὶ ὑπερασπισταὶ τῆς Δ.Ε.Η. Κατὰ τὴν ἀντίληψίν μας, εἶναι ἴσως πρόωρον νὰ κρίνωμεν ὁριστικῶς τὰ ἀποτελέσματα τῆς Δ.Ε.Η., διὰ τοὺς ἀκολούθους λόγους :

Ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη ἰδρύθη δι' ἐιδικοῦ Νόμου ἐν ἔτει 1950, κατ' οὐσίαν ὅμως μόλις προσφάτως τὸ Διοικητικὸν Συμβούλιον ἐπελήφθη οὐσιαστικῶς τοῦ ἔργου του. Μέχρι τοῦδε, ἡ Δ.Ε.Η. διηυθύνετο ἀπὸ τὴν ἐταιρίαν Ἐμπάσκο, ἥτις εἶχεν ἀναλάβει τὴν ἐκτέλεσιν τοῦ Προγράμματος ἐξηλεκτρισμοῦ τῆς χώρας. Κατὰ συνέπειαν, πρέπει νὰ ἀναμείνωμεν τὴν πάροδον ὀλίγου χρόνου ἵνα κρίνωμεν τὰς προσπάθειας τοῦ Συμβουλίου. Ἐχοντες ὅμως ὑπ' ὄψιν μας τὴν ὅλην κατάστασιν καὶ τὸ γεγονὸς ὅτι ἡ Διοίκησις τῆς Δ.Ε.Η. δὲν εἶναι δυνατόν νὰ μείνῃ ἀνεπηρέαστος ἀπὸ τὰς ἐκάστοτε κυβερνητικὰς παρεμβάσεις, πολὺ φοβούμεθα ὅτι ἡ ὅλη προσπάθεια θὰ προσκρούσῃ εἰς μὴ ῥαδίαν δυσκολίαν. Ἀλλωστε ἤδη φαίνεται ὅτι ὁ ὁργανισμὸς εἶναι δυσκίνητος καὶ οἱ μηχανισμοὶ καὶ τὰ ὄργανα τῶν ἐλέγχων μὴ ἀποτελεσματικά. Λίαν χαρακτηριστικὸν εἶναι τὸ γεγονὸς τῆς ἀντιπροσωπευτικῆς συνελεύσεως, ἥτις ἔχει τὴν ἔννοιαν τῶν γενικῶν συνελεύσεων τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν. Πράγματι, κατ' ἔτος, ἡ ἀντιπροσωπευτικὴ συνέλευσις δυσκόλως εὐρίσκεται ἐν ἀπαρτίᾳ, ἵνα ἐξετάσῃ τὴν ἔκθεσιν τῶν πεπραγμένων καὶ προβῇ εἰς τὰς ἀπαραιτήτους παρατηρήσεις.

Ἐάν ὅμως ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρήσις δὲν δύναται νὰ λύσῃ τὸ πρόβλημα τῆς ἐκτελέσεως καὶ ἐκμεταλλεύσεως ὠρισμένων ἔργων ἢ δὲ δημοσίᾳ ἐπιχειρήσις ὑπῆρξε μᾶλλον εὐκαιρία ἀπογοητεύσεως, τότε τί δέον γενέσθαι; Δὲν ὑπάρχει λύσις διὰ τὰ σύγχρονα ἑλληνικὰ προβλήματα; Πρέπει ἀπαραιτήτως νὰ ἐκλέξωμεν μεταξὺ τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως καὶ τῆς δημοσίας τοιαύτης;

Πρὸς ἀποφυγὴν τοῦ διλήμματος τούτου ἐπικρατεῖ ἡ σκέψις προσφυγῆς εἰς τὴν μικτὴν ἐπιχείρησιν.

Ἡ μικτὴ ἐπιχείρησις

Ὑπὲρ τῆς μικτῆς ἐπιχειρήσεως ἐξεφράσθη κατ' ἐπανάληψιν ὁ καθηγητὴς κ. Ξ. Ζολώτας. Οὗτος πιστεύει ὅτι, προκειμένου νὰ προωθήσωμεν τὴν ἀνάπτυξιν τῆς οἰκονομίας μας, εἶναι σκόπιμον νὰ προσφύγωμεν εἰς τὴν μικτὴν ἐπιχείρησιν. Τοιοῦτου τύπου ἐπιχειρή-

σεις πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἐργοστάσιον ἀζώτου, ὡς καὶ ἄλλα μεγάλα ἔργα τοῦ προγράμματος Ἀνασυγκροτήσεως.

Κατ' ἀρχήν, ἡ ἀντίληψις τῆς μικτῆς ἐπιχειρήσεως ἔχει ἀπήχησιν εὐνοϊκὴν. Ὑπάρχει ἡ ἐλπίς ὅτι ἡ ἐπιχειρήσις αὕτη θὰ διατηρήσῃ τὴν εὐλυγισίαν καὶ τὴν ἀποφασιστικότητα τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως, θὰ παρακολουθῇ δέ, συγχρόνως, ὑπὸ τοῦ Κράτους, πρὸς διασφάλισιν τοῦ γενικωτέρου συμφέροντος τῆς χώρας. Πρὸς δημιουργίαν ὁμῶς τοῦ θεσμοῦ τούτου εἶναι ἀπαραίτητος εἰδικὴ νομοθεσία. Κυρίως πρέπει νὰ γίνῃ τροποποιήσις τῆς νομοθεσίας περὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν. Ἐὰν δεχθῶμεν ὅτι πρόκειται νὰ δημιουργηθῇ μία μικτὴ ἐπιχειρήσις βάσει τῆς ὑπαρχούσης σήμερον νομοθεσίας, πρέπει νὰ ἐξετάσωμεν τὰς ἀκολουθούσας δύο περιπτώσεις :

Π ρ ὠ τ ο ν. Ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν δίδεται εἰς τοὺς ἰδιώτας, τὸ δὲ Κράτος περιορίζεται εἰς τὸν ρόλον τῆς μειοψηφίας καὶ τοῦ ἐνισχυτοῦ, ὑπὸ διαφόρους μορφάς, εἰς κεφάλαια.

Εἰς τὴν περίπτωσιν ταύτην, οἱ ἰδιῶται ἔχοντες τὴν πλειοψηφίαν θὰ διευθύνουν καὶ θὰ διαχειρίζονται, κατὰ βούλησιν, τὴν ἐπιχείρησιν. Τότε πῶς θὰ ἐξασφαλισθοῦν τὰ γενικώτερα συμφέροντα τῆς οἰκονομίας ;

Δ ε ὑ τ ε ρ ο ν. Ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τοῦ Κράτους. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν θὰ εὐρεθοῦν δυσκόλως ἰδιῶται πρὸς συμμετοχὴν εἰς μίαν ἐπιχείρησιν ἣτις θὰ παρουσιάζῃ ὅλα τὰ μειονεκτήματα τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων καὶ τῶν κρατικῶν ὀργανισμῶν.

Προκύπτει ὁθεν σαφῶς ὅτι ἀπαιτεῖται εἰδικὴ νομοθεσία πρὸς καθορισμὸν τῶν δικαιωμάτων τῶν ἰδιωτῶν καὶ τοῦ Κράτους. Ἴσως εἶναι σκόπιμον ἡ πλειοψηφία τῶν μετοχῶν νὰ εὐρίσκεται εἰς χεῖρας τῶν ἰδιωτῶν, διὰ νὰ ὑπάρχῃ τὸ ἀνάλογον κίνητρον. Διὰ νὰ ἐπιτύχῃ ὁμῶς ὁ θεσμὸς εἶναι ἐπ' ἀνάγκης νὰ ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ κοινόν, ὥστε ἡ ἀποταμίευσις νὰ στραφῇ πρὸς τὴν ἐπένδυσιν τῆς μορφῆς αὐτῆς. Μικροὶ κεφαλαιοῦχοι, ὡς καὶ διάφοροι ὀργανισμοί, δεόν νὰ ἔχουν τὴν ἀπαραίτητον ἐμπιστοσύνην πρὸς ἀπόκτησιν μετοχῶν τῶν ἐπιχειρήσεων τῆς μορφῆς ταύτης. Ὅσον ἀφορᾷ τὸ Κράτος, ὁ ρόλος του πρέπει νὰ εἶναι ἐκεῖνος τοῦ προσεκτικοῦ καὶ ἐπιμελοῦς παρατηρητοῦ καὶ καθοδηγητοῦ, ὥστε νὰ ὑπάρχῃ γενικὴ ἐμπιστοσύνη ὅτι αἱ ἐπιχειρήσεις αὗται εἶναι ἀληθῆ κοινωνικὰ λειτουργήματα.

Ὑπὸ τὰς σημερινὰς συνθήκας, ὁμῶς, ὑπάρχουν οἱ ἀπαισιόδοξοι, οἵτινες προβλέπουν ὅτι αἱ μικταὶ ἐπιχειρήσεις θὰ συγκεντρώσουν μόνον τὰ μειονεκτήματα, τὸσον τῶν κρατικῶν ὑπηρεσιῶν καὶ δημο-

σίων ἐπιχειρήσεων, ὅσον καὶ τῶν ἰδιωτικῶν καὶ θὰ καταλήξουν εἰς παταγῶδη ἀποτυχίαν.

Χωρὶς νὰ συμμεριζόμεθα μίαν τοιαύτην ἀπαισιοδοξίαν, φρονοῦμεν ὅτι σήμερον προέχει ἡ ἀναμόρφωσις τῆς νομοθεσίας περὶ ἀνωνύμων ἐταιριῶν. Μὲ τὴν εὐκαιρίαν ταύτην, ὁ νομοθέτης δύναται νὰ δημιουργήσῃ τὸ ἀπαραίτητον νομικὸν πλαίσιον διὰ τὴν μικτὴν ἐταιρίαν. Ἀλλὰ τὸ πρόβλημα σήμερον δὲν εἶναι μόνον νὰ δημιουργήσωμεν μερικὰς ἐπιχειρήσεις οὗτοῦ τοῦ εἴδους, ἀλλὰ κυρίως νὰ θέσωμεν ἐπὶ καλῶν βάσεων τὸν θεσμόν τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας.

Διὰ τὴν καλυτέραν λειτουργίαν τῆς ἀνωνύμου ἐταιρίας, δύο σημεῖα κυρίως χρῆζονται προσοχῆς. Τὸ ἀνεξέλεγκτον, σχεδόν, τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου καὶ ἡ ἀντίληψις περὶ τῶν δικαιωμάτων τῆς πλειοψηφίας. Ἰσως εἶναι σκόπιμον νὰ γίνῃ ἀποδεκτὴ ἡ ἐκπροσώπησις τῆς μειοψηφίας εἰς τὸ διοικητικὸν συμβούλιον. Πέραν αὐτοῦ ὅμως, πρὸς ἀποφυγὴν ὑπερβολῶν καὶ διανομῆς μεγάλου μέρους τῶν κερδῶν, ὑπὸ διαφόρους τύπους, εἰς τὰ μέλη τοῦ διοικητικοῦ συμβουλίου, εἶναι ἐπ' ἀνάγκης νὰ ὑπάρξῃ πραγματικὸς ἔλεγχος. Τοιοῦτος ὅμως ἔλεγχος δὲν δύναται νὰ γίνῃ παρὰ ἀπὸ πρόσωπα ἀκεραίου χαρακτήρος, διαθέτοντα συγχρόνως τὰς ἀπαραιτήτους γνώσεις. Ὁ θεσμός τῶν ὀρκωτῶν λογιστῶν δύναται ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ νὰ προσφέρῃ πραγματικὰς ὑπηρεσίας.

Πράγματι, ἐὰν οἱ ὀρκωτοὶ λογισταὶ ἀποτελεσθοῦν ἀπὸ κατάλληλα πρόσωπα, δοθοῦν δὲ συγχρόνως εἰς αὐτοὺς παρὰ τοῦ νομοθέτου τὰ ἀπαραίτητα δικαιώματα, εἶναι δυνατόν νὰ ὑπάρξῃ κάποια τάξις εἰς τὴν λειτουργίαν τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν. Τοῦτο θὰ ἐμπνεύσῃ ἐμπιστοσύνην εἰς τὸ κοινόν, εἰς τρόπον ὥστε νὰ δημιουργηθοῦν καὶ εἰς τὴν χώραν μας τίτλοι ἐταιριῶν εἰς τοὺς ὁποίους οἱ οἰκογενεάρχαι θὰ δύνανται νὰ ἐμπιστευθοῦν τὰς οἰκονομίας των.

Τὸ σῶμα τῶν ὀρκωτῶν λογιστῶν δύναται νὰ χρησιμοποιηθῇ διὰ τὴν παρακολούθησιν καὶ τὸν ἔλεγχον τῶν ἀνωνύμων ἐταιριῶν, εἰς μερικὰς δὲ περιπτώσεις, προκειμένου περὶ μεγάλων ἐταιριῶν, ἴσως εἶναι σκόπιμον νὰ εἰσαχθῇ καὶ ὁ θεσμός τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου. Εἰς τὰς περιπτώσεις, ἐπὶ παραδείγματι, τῆς μὴ συμμετοχῆς τῶν ἐτοίμων εἰς τὰς γενικὰς συνελεύσεις, ὁ κυβερνητικὸς ἐπίτροπος δύναται νὰ ἐξασκήσῃ κάποιαν ἐπιρροὴν ἐπὶ τῶν ἀποφάσεων. Ἐὰν τὸ διοικητικὸν συμβούλιον μὲς ἐταιρίας ἐξασφαλίζῃ τὴν πλειοψηφίαν εἰς τὰς συνελεύσεις χάρις εἰς τὰ ἐν λευκῷ πληρεξούσια, ἔργον τοῦ κυβερνητικοῦ ἐπιτρόπου εἶναι ἡ προστασία τῶν συμφερόντων ὅλων τῶν ἀπόντων.

Ὁ θεσμός τῶν ὀρκωτῶν λογιστῶν πρόκειται νὰ λειτουργήσῃ

προσεχῶς παρ' ἡμῖν, ὁ ρόλος ὅμως τούτων θὰ εἶναι λίαν περιορισμένος ἐὰν δὲν ἀναμορφωθῇ ἡ νομοθεσία περὶ ἀνωνύμων ἑταιριῶν.

*
* *

Ἡ οἰκονομικὴ πραγματικότητα ἐξελίσσεται καὶ μεταβάλλεται. Ὅργανα καὶ θεσμοὶ μιᾶς ἐποχῆς δυσκόλως ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς συνθήκας μιᾶς ἄλλης. Δὲν ὑπάρχει ὅμως δυσκολώτερον πρᾶγμα ἀπὸ τὰς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένας μεταρρυθμίσεις. Κάθε ὑπάρχουσα κατάστασις εἶναι φυσικὸν νὰ εὐνοῇ ὠρισμένα συμφέροντα. Κατὰ συνέπειαν, ταῦτα ἀντιτίθενται εἰς τὰς μεταρρυθμίσεις καὶ εἰς τὸν περιορισμὸν τῶν δικαιωμάτων.

Εἶναι λίαν δυσχερὴς ἡ μετάβασις ἀπὸ τὸ ἀπόλυτον δίκαιον τῆς ἀτομικῆς ἰδιοκτησίας καὶ τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως εἰς τὴν ἔννοιαν τοῦ κοινωνικοῦ λειτουργήματος. Αὕτῃ εἶναι ἡ αἰτία διὰ τὴν ὅποιαν τὰ νομικὰ πλαίσια παραμένουν ἀμετάβλητα ἐπὶ μακρὸν χρόνον, καίτοι ἡ πραγματικότητα ἤλλαξε πρὸ πολλοῦ. Ὑπάρχει μία προφανὴς βραδύτης εἰς τὴν προσαρμογὴν τῶν νόμων μὲ τὴν νέαν πραγματικότητα.

Πέραν ὅμως τῶν νομικῶν πλαισίων καὶ τῶν θεσμῶν, ὑπάρχει τὸ μέγα θέμα : ὁ ἄνθρωπος, μὲ τὸν χαρακτήρα του, τὰς ἀδυναμίας του καὶ τὰς ἐξελίξεις του. Θὰ ἦτο πλάνη νὰ ἀγνοηθῇ τοῦτο καὶ νὰ μεριμνήσωμεν μόνον περὶ τῆς ἀνομορφώσεως τῆς νομοθεσίας καὶ τῶν θεσμῶν. Εἰδικώτερον εἰς τὴν χώραν μας φαίνεται ὅτι, ἐν τελευταίᾳ ἀναλύσει, πρέπει νὰ ἐξετασθῇ καὶ ὁ παράγων ἄνθρωπος. Βεβαίως οἱ θεσμοὶ καὶ τὰ νομικὰ πλαίσια ἔχουν ἔκδηλον ἐπίδρασιν ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου, εἶναι ὅμως συγχρόνως καὶ ἔργα του. Ὑπάρχει ἐπὶ τοῦ σημείου αὐτοῦ μία ἀμοιβαία ἐπίδρασις. Ἐκδηλοῦται ἐνέργεια καὶ ἀντίδρασις, ἐπίδρασις τοῦ ἀνθρώπου ἐπὶ τῶν θεσμῶν καὶ ἀντίκτυπος ἐπὶ τοῦ ἀνθρώπου ἐκ τῶν θεσμῶν. Καίτοι τὸ θέμα λαμβάνει γενικώτερον χαρακτήρα, νομίζομεν ὅτι δὲν θὰ ᾔσαν ἄσκοποι μερικαὶ παρατηρήσεις ἐπὶ τοῦ ἀνθρωπίνου παράγοντος εἰς τὴν σημερινὴν ἑλληνικὴν πραγματικότητα.

Θεσμοί, ὅργανα καὶ ἀνθρώπινος παράγων

Πιθανὸν νὰ θεωρηθῇ ὅτι ἀναλύσεις τοιαύτης φύσεως ἀνάγονται εἰς τὴν πολιτικὴν φιλοσοφίαν, ἢ μᾶλλον εἰς τὴν κοινωνιολογίαν καὶ τὴν ψυχολογίαν. Ἡ ἄποψις ὅμως αὕτη ὑποχωρεῖ, σὺν τῷ χρόνῳ, διότι καθίσταται σαφές ὅτι ἡ ἀνάλυσις τῶν οἰκονομικῶν προβλημάτων παραμένει πλημμελὴς καὶ ἀσαφής, ἐὰν δὲν θιγοῦν τὰ προβλή-

ματα τῆς ψυχολογίας τοῦ ἀνθρώπου καὶ τῶν διαφόρων κοινωνικῶν φαινομένων.

Ἡ οἰκονομικὴ ἐπιστήμη ἔχει ὡς βάσιν τὸν ἄνθρωπον καὶ ὅλα τὰ οἰκονομικὰ φαινόμενα εἶναι συγχρόνως καὶ ψυχολογικά. Προκειμένου νὰ ἐξετάσωμεν, ἐπὶ παραδείγματι, τὸ πρόβλημα τῶν τιμῶν, εἴμεθα ὑπόχρεοι νὰ ἐρευνήσωμεν τὴν ἀντίδρασιν τοῦ ἀτόμου ἐνώπιον τῶν διαφόρων ἐξελίξεων. Κατὰ συνέπειαν, εἶναι ἐντελῶς ἀδύνατον νὰ συλλάβωμεν τὴν ὕψην τῶν οἰκονομικῶν φαινομένων, χωρὶς νὰ συμπεριλάβωμεν εἰς τὰς ἐρεῦνας μας ἐννοίας ψυχολογικὰς καὶ κοινωνιολογικὰς.

Τὸ πρόβλημα τὸ ὁποῖον ἀποτελεῖ ἀντικείμενον τῆς παρούσης μελέτης εἶναι ἡ δυσκολία τὴν ὁποίαν συναντῶμεν εἰς τὴν χώραν μας εἰς τὸν τομέα τῆς ἐπιχειρήσεως. Οὕτω, ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρήσις ἀδυνατεῖ νὰ προσδεύσῃ καὶ νὰ προχωρήσῃ εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς καὶ τὴν ἐξασφάλισιν ἐργασίας εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας. Ἀλλὰ καὶ ἡ κρατικὴ παρέμβασις, ὑπὸ οἰκονομικῆς μορφῆς, δὲν φαίνεται ὅτι λύει τὰ ζητήματα. Οἱ πειραματισμοὶ τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων προκαλοῦν μᾶλλον ἀποθάρρυνσιν. Δὲν ἀπομένει ὡς διέξοδος παρὰ τὴν δοκιμὴν τῆς μικτῆς ἐπιχειρήσεως, εἰς ὠρισμένας τουλάχιστον περιπτώσεις μεγάλων ἔργων.

Τὸ γεγονὸς ὅμως ὅτι ἐμφανίζονται δυσχέρειαι εἰς κάθε προσπάθειαν ἀποτελεῖ ἔνδειξιν ὅτι τὸ πρόβλημα εἶναι γενικώτερον καὶ ἀνάγεται εἰς τὸ μορφωτικὸν καὶ ἠθικὸν ἐπίπεδον τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ. Πράγματι, ἐάν πορακολουθήσωμεν τὰς ἐξελίξεις ἄλλων οἰκονομιῶν, καταλήγομεν εἰς τὸ συμπέρασμα ὅτι τὰ ἑλληνικὰ πρόβλήματα θὰ εὕρισκον συντόμως λύσιν τιθέμενα ἐνώπιον ἄλλων λαῶν, τῶν ὁποίων τὸ ὀργανωτικὸν πνεῦμα εὕρσκεται εἰς ὑψηλότερον ἐπίπεδον. Ἐξασφαλιζομένης τῆς προϋποθέσεως ταύτης, τόσον ἡ ἰδιωτικὴ ἐπιχειρήσις, ὅσον καὶ αἱ μορφαὶ αἱ δημιουργούμεναι διὰ τῆς κρατικῆς παρεμβάσεως δύνανται νὰ λειτουργήσουν ἐπιτυχῶς.

Ἀλλ' ἐν τοιαύτῃ περιπτώσει πρέπει νὰ θεωρήσωμεν τὸ ἑλληνικὸν πρόβλημα ἄλυτον ; Ἀσφαλῶς μία τοιαύτη σκέψις δὲν δικαιολογεῖται. Καὶ εἰς τὴν χώραν μας σημειοῦται συνεχῶς μία σχετικὴ πρόοδος, ὁ ρυθμὸς ὅμως ταύτης εἶναι λίαν βραδύς, συγκρινόμενος μὲ τὰς ἐξελίξεις ἄλλων χωρῶν. Ἐκεῖ ἀκριβῶς ἔγκειται τὸ ἀδύνατον σημεῖον, τὸ ὁποῖον ὀφείλομεν νὰ προσέξωμεν. Παρίσταται ἀνάγκη νὰ καταβάλωμεν προσπάθειαν, ἵνα παρακολουθήσωμεν τὴν πρόοδον καὶ τὴν πορείαν τῶν ἄλλων λαῶν.

Ἐχομεν ἐνώπιόν μας μίαν κατάστασιν ἀπότοκον ἱστορικῶν γεγονότων. Εἰς ἓν τμήμα τῆς βαλκανικῆς χερσονήσου ἤκμασεν εἰς τὴν

ἀρχαιότητα ὁ ἑλληνικὸς λαός. Αἱ μετακινήσεις ὁμῶς ἄλλων λαῶν κατέληξαν εἰς τὰ γνωστὰ ἱστορικὰ γεγονότα καὶ εἰς τὴν ὑποδούλωσιν τοῦ ἑλληνικοῦ λαοῦ ὑπὸ τῶν Τούρκων, τῶν ὁποίων τὸ ἐπίπεδον πολιτισμοῦ ἦτο ὄχι μόνον κατώτερον τοῦ ἑλληνικοῦ ἐπιπέδου, ἀλλὰ χαμηλότατον, ἐγγίζον τὰ ὅρια τῆς βαρβαρότητος.

Ὑπὸ ζυγὸν βαρβάρων ἔζησαν οἱ πρόγονοι ἡμῶν πέραν τῶν τεσσάρων αἰώνων. Καὶ ἡ τμηματικὴ ἀπελευθέρωσις ἤρχισε μόλις πρὸ 130 ἐτῶν. Οὕτω, τὸ ἑλληνικὸν Κράτος ἐδημιουργήθη ἐν μέσῳ μυρίων δυσχερειῶν, ἤρχισε δὲ ἀμέσως τὴν πολιτικὴν τοῦ ἐξωτερικοῦ δανεισμοῦ, ἵνα ἀνταποκριθῇ εἰς τὰς στοιχειώδεις ἀνάγκας του. Ἡ ἱστορία τῶν ἐξωτερικῶν δανείων καὶ οἱ τοκογλυφικοὶ ὅροι ὑπὸ τοὺς ὁποίους ταῦτα συνήπτοντο ἀποτελοῦν δείγματα ἀνάγλυφα τῆς ἐξελίξεως τοῦ ἑλληνικοῦ Κράτους, ἀπὸ τῆς περιόδου τῆς ἐθνικῆς ἀνεξαρτησίας μέχρι τοῦδε. Καθ' ὅλον τὸν δέκατον ἔνατον αἰῶνα, ἡ στενότης κεφαλαίων παρεμποδίζει τὴν ἀνάπτυξιν τῆς ἑλληνικῆς οἰκονομίας. Ἡ λύσις τοῦ πληθυσμιακοῦ προβλήματος ἀναζητεῖται εἰς τὴν μετανάστευσιν.

Μόνον μετὰ τὸ πέραν τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου καὶ ἰδίᾳ μετὰ τὴν μικρασιατικὴν καταστροφὴν τοῦ 1922 καταβάλλεται συστηματικὴ προσπάθεια ἀναπτύξεως τῆς οἰκονομίας μας καὶ ἐξασφαλίσεως ἐργασίας εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας. Ἀλλ' ἡ λαίλαψ τῶν γεγονότων τοῦ δευτέρου παγκοσμίου πολέμου ἀνέτρεψε τὰ πάντα καὶ ἐδημιούργησε διὰ τὴν χώραν μας μίαν πρωτοφανῆ κατάστασιν. Δὲν εἶναι μόνον αἱ ὑλικάι ζημίαι τὰς ὁποίας ὑπέστη ἡ χώρα μας, εἶναι καὶ ἡ ἠθικὴ ἀναστάτῳσις καὶ ἡ ἀπώλεια πάσης ἐννοίας δικαιοσύνης, ἐννόμου τάξεως καὶ γενικοῦ συμφέροντος. Τὰς συνεπείας τῆς κατάστάσεως ταύτης ὑφιστάμεθα ἀκόμη σήμερον καὶ διὰ τοῦτο αἱ προσπάθειαι ἡμῶν, εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις, καταλήγουν εἰς ἀποτυχίας.

Ἄς συγκεντρώσωμεν τὴν προσοχὴν μας εἰς τὸ ἔργον τοῦ νομοθέτου κατὰ τὴν περίοδον τῆς κατοχῆς καὶ τὰ πρῶτα ἔτη τῆς ἀπελευθερώσεως.

Κατὰ τὴν περίοδον ταύτην, ἡ νομοθετικὴ ἐξουσία εὐρίσκειται εἰς χεῖρας τῆς ἐκτελεστικῆς ἐξουσίας. Οἱ διάφοροι ὑπουργοὶ θεσμοθετοῦν ἀκωλύτως. Τὰ νομοθετικὰ μέτρα, κατὰ τὰ ἔτη τῆς κατοχῆς, ἀποβλέπουν εἰς τὴν θεραπείαν ἐπείγουσῶν καταστάσεων. Τὸ μικρὸν ἐθνικὸν εἰσόδημα, ἐφ' ὅσον δὲν περιπίπτει εἰς χεῖρας τῶν κατακτητῶν, πρέπει νὰ διανεμηθῇ κατὰ τρόπον ἐπιτρέποντα τὴν ἐπιβίωσιν ὅλων τῶν Ἑλλήνων. Κατὰ συνέπειαν, εἰς ἄλλας μὲν περιπτώσεις διανέμονται αὐτοῦσια ἀγαθὰ, εἰς ἄλλας δὲ δίδονται τὰ ἀπαραίτητα

χρηματικά ποσὰ εἰς τοὺς ἔχοντας ἀνάγκην. Εἶναι τοιαύτη ἡ ἀτμόσφαιρα ὥστε ἡ ἐπιβολὴ μιᾶς φορολογίας, ἐνὸς κοινωνικοῦ πόρου ὑπὲρ μιᾶς κατηγορίας ἐργαζομένων, θεωρεῖται πρᾶξις ἐπιβεβλημένη ἐκ τῶν πραγμάτων.

Ἡ κατάστασις αὕτη ἐξέθρεψε καὶ ἐπολλαπλασίασε τὰ διάφορα ἀσφαλιστικὰ ταμεῖα. Ὑπῆρχε μία κατηγορία ἐργατῶν ἡ ὁποία ἀντιμετώπιζε δυσχερείας, εἰς ἀναγκαστικὸς νόμος ἐπέβαλλεν ἀμέσως μίαν φορολογίαν τοῦ συνόλου ὑπὲρ αὐτῶν, διὰ τῆς δημιουργίας ἐνὸς κοινωνικοῦ πόρου καὶ τῆς ἰδρύσεως ἐνὸς ἀσφαλιστικοῦ ταμεῖου. Ἀλλὰ τὰ ἐξαιρετικά αὐτὰ μέτρα ἔπρεπε νὰ παρέλθουν ὁμοῦ μὲ τὴν κατάστασιν. Δυστυχῶς, μετὰ τὴν ἀπελευθέρωσιν, ὁ νομοθέτης ἐξηκολούθησε τὴν τακτικὴν τῶν ἀναγκαστικῶν Νόμων. Διὰ τῆς μεθόδου τούτης ἐξηκολούθησεν ὁ πολλαπλασιασμὸς τῶν διαφόρων ἀσφαλιστικῶν ταμείων καὶ ἡ αὐξησις τῶν ἐπιβαρύνσεων ὑπὲρ τῶν ἤδη ὑπαρχόντων. Καὶ οὕτω ἐφθάσαμεν εἰς τὴν σημερινὴν ἀναρχομένην καὶ ἀπαράδεκτον κατάστασιν εἰς τὸν ἀσφαλιστικὸν τομέα.

Βεβαίως, οὐδεὶς ἐχέφρων ἄνθρωπος εἶναι κατὰ τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως, τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλείας, ὡς αὕτη χαρακτηρίζεται κατὰ ἐπιτυχέστερον ὅρισμόν. Ποίαν σχέσιν ὅμως ἔχει ἡ κοινωνικὴ ἀσφάλις μὲ τὴν πραγματικὴν κραιπάλην καὶ τὴν λειτουργίαν ἐπικουρικῶν ταμείων μὲ βάσιν τοὺς κοινωνικοὺς πόρους; Καί, δυστυχῶς, τοιαύτη εἶναι ἡ κατάστασις εἰς τὴν χώραν μας. Εἰς τὴν πτωχὴν Ἑλλάδα, μὲ τοὺς τόσους ἀνέργους καὶ ὑποαποσχολομένους, ὑπάρχουν ἄνθρωποι μὲ δύο, ἴσως καὶ τρεῖς συντάξεις. Ἡ μέθοδος τῶν κοινωνικῶν πόρων εἶναι ἡ πανάκεια ἐπιλύσεως ὅλων τῶν προβλημάτων.

Πλεῖστα ὅσα παραδείγματα μαρτυροῦν τὴν ὑπάρχουσαν ἀναρχίαν καὶ ἠθικὴν ἀταξίαν εἰς τὸν τομέα τῆς κοινωνικῆς ἀσφαλίσεως. Ἀλλὰ καὶ εἰς τὰς ὑπολοίπους ἐκδηλώσεις τῆς οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς ζωῆς ἡ κατάστασις δὲν εἶναι καλυτέρα. Διὰ τί τότε νὰ ἐκπληττώμεθα ἐὰν αἱ ἰδιωτικαὶ ἐπιχειρήσεις τείνουν νὰ διατηρήσουν μόνον τὰ κέρδη καὶ νὰ ἐπιρρίψουν τὰς ζημίας ἐπὶ τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου; Πῶς νὰ θεωρήσωμεν ἀπορίας ἄξιον τὸ φαινόμενον τῆς μὴ κανονικῆς λειτουργίας τῶν δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τῶν δημοσίων ἐπιχειρήσεων; Εἶναι δυνατόν νὰ ἀναμεινῶμεν θαύματα ἀπὸ τὴν μικτὴν ἐπιχείρησιν, ἐφόσον τοιαύτη εἶναι ἡ γενικὴ κατάσταση; Ἡ γενικὴ ἀταξία καὶ ἡ ἠθικὴ ἀναρχία ἔχει τὰς ἐπιδράσεις τῆς εἰς ὅλας τὰς ἐκδηλώσεις τῆς κοινωνικῆς μας ζωῆς καὶ καθιστᾷ λίαν δυσχερὴ οἰανδὴ ποτε προσπάθειαν.

Κυρώσεις καὶ ἠθικὴ τάξις πραγμάτων

Ἡ κοινωνικὴ ζωὴ βασίζεται ἐπὶ τῶν κυρώσεων. Αἱ πράξεις τοῦ ατόμου ὑφίστανται σειρὰν ἐλέγχων.

Ὑπάρχουν κατηγορίαι πράξεων αἵτινες ἐπισύρουν ποινικὰς κυρώσεις, διότι θεωροῦνται ἀδικήματα. Οἱ Νόμοι ἀπαγορεύουν εἰς τὸν ἄνθρωπον ὠρισμένας ἐνεργείας καὶ πράξεις. Πέραν ὧν τοῦ ἰσχύοντος δικαίου, ὑπάρχει ἡ ἠθικὴ ἀντίληψις, εἴτε εἰς τὴν θρησκείαν στηρίζεται αὕτη εἴτε εἰς φιλοσοφικὰς θεωρίας, βάσει τῆς ὁποίας ἐπιβάλλονται κυρώσεις καὶ ἐπικρίνονται αἱ διάφοροι πράξεις.

Μὲ βάσιν τὸ δίκαιον καὶ τὴν ἠθικὴν, εἰς κάθε κοινωνίαν δημιουργεῖται ὁλόκληρον σύστημα κυρώσεων, ἔχον ἀποφασιστικὴν ἐπίδρασιν ἐπὶ τῶν πράξεων καὶ τῆς ἐν γένει συμπεριφορᾶς τῶν ατόμων.

Εἰς ὠρισμένας ὅμως ἱστορικὰς περιόδους ὑποχωρεῖ τὸ αἶσθημα τῆς αὐστηρότητος καὶ ἐπέρχεται μία σχετικὴ ἄμβλυνσις εἰς τὰς συνειδήσεις. Τὰ διάφορα ἀδικήματα δὲν ἐπισύρουν τὰς ἐκ τῶν πραγμάτων ἐπιβαλλομένας κυρώσεις. Τὰ ἠθικὰ παραπτώματα καὶ αἱ ἀταξίαι πολλαπλασάζονται καὶ ἀποτελοῦν μίαν συνήθη τάξιν πραγμάτων. Ἡ κοινὴ συνείδησις δὲν ἐξεγείρεται πλέον, διότι τὰ κρούσματα δὲν εἶναι μεμονωμένα ἀλλὰ συνεχῶς ἐπαναλαμβάνονται καὶ φαίνονται μία συνήθης κατάστασις.

Μία τοιαύτη κατάστασις εἶναι κρίσιμος καὶ ἐμπερικλείει σοβαροὺς κινδύνους. Ὑπὸ τοιαύτας συνθήκας, ἡ κοινωνικὴ ζωὴ καὶ ἡ πρόοδος εἶναι προβλήματα ἄλυτα. Ἐνώπιον ἡμῶν σήμερον ὑπάρχει τὸ μέγα θέμα τῆς ἐξασφαλίσεως ἐργασίας εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας καὶ τῆς βελτιώσεως τοῦ τόσον χαμηλοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου τῶν λαϊκῶν μαζῶν.

Πῶς θὰ ἐπιτύχωμεν τοῦτο ; Διὰ ποίας μεθόδου θὰ πραγματοποιήσωμεν τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ; Πῶς θὰ λειτουργήσῃ ἀπροσκόπτως τὸ κύκλωμα τῆς παραγωγῆς καὶ τῆς κατανομῆς τῶν ἀγαθῶν ;

Δύο εἶναι αἱ ἀπαραίτητοι προϋποθέσεις πρὸς πραγματοποίησιν τοῦ σκοποῦ. Πρῶτον, ἡ δημιουργία τῶν καταλλήλων θεσμῶν καὶ ὀργάνων. Δεύτερον, ἡ ἐφαρμογὴ συστήματος κυρώσεων, πρὸς ἐξασφάλισιν εὐνομίας καὶ ἠθικῆς τάξεως πραγμάτων.

Ποῖος ὅμως θὰ πραγματοποιήσῃ ταῦτα ; Πῶς θὰ ἀντιδράσωμεν εἰς τὴν σημερινὴν κατάστασιν ; Μήπως εὕρισκόμεθα ἐνώπιον φαύλου κύκλου καὶ δὲν ὑπάρχει δύναμις νὰ θραύσῃ τοῦτον ; Ὑπάρχει δηλαδὴ ἐν σύστημα ἐξισώσεων, αἵτινες συνδέονται μεταξύ τῶν κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε ματαίως ἀναζητοῦμεν τὴν ἀνεξάρτητον μεταβλητὴν ἥτις θὰ θραύσῃ τὸν φαυλὸν κύκλον ;

Πιστεύομεν ὅτι εἰς τὰ κοινωνικὰ προβλήματα ὑπάρχει πάντοτε ἡ ἀνεξάρτητος μεταβλητὴ, ὑπάρχει ὁ μοχλὸς ὅστις θὰ δώσῃ τὴν ὥθησιν. Ὑπάρχει μία δύναμις τὴν ὁποῖαν ἀντιπροσωπεύουν τὰ ἠθικῶς ὑγιᾶ ἄτομα. Εἰς ὅλας τὰς κοινωνίας καὶ εἰς ὅλας τὰς καταστάσεις ὑπάρχουν πολλὰ ἄτομα τὰ ὁποῖα διατηροῦν καὶ ἐφαρμόζουν τὰς ἀρχὰς τοῦ δικαίου καὶ τῆς ἠθικῆς τάξεως. Τὰ ἄτομα ταῦτα ἀποτελοῦν τὴν κατηγορίαν τῶν ἐκλεκτῶν. Καθημερινῶς, ἄνευ θορύβου καὶ τελείως ἀφανῶς, ἀγωνίζονται διὰ τὴν ἐπικράτησιν τῶν ἀρχῶν τῆς ἠθικῆς καὶ τοῦ δικαίου. Ἀπὸ τὴν προσπάθειαν αὐτῶν τῶν ἀτόμων ἐξαρτᾶται ἡ τύχη καὶ τὸ μέλλον τοῦ ἑλληνισμοῦ. Εἰς τὸ διεθνὲς ἐπιπεδον σήμερον διεξάγεται μία πάλη γιγαντιαία μεταξὺ δύο κόσμων. Ἐάν, ὥς ἐλπίζεται, ἀποφευχθῇ πᾶσα βία σύγκρουσις, ἡ οἰκονομικὴ καὶ κοινωνικὴ ὁργάνωσις τοῦ μέλλοντος θὰ ἀποτελέσῃ συγκερασμὸν μεταξὺ τῶν δύο ἀντιτιθεμένων συστημάτων. Ὁ καπιταλισμὸς καὶ τὸ σύστημα τῆς ἰδιωτικῆς ἐπιχειρήσεως θὰ ὑποστοῦν βαθείας μεταβολάς, ἀλλὰ καὶ αἱ σημεριναὶ ἀντιλήψεις περὶ σχεδιαζομένης οἰκονομίας θὰ ὑποστοῦν ἐπίσης πολλὰς ἀναθεωρήσεις.

Τοῦτο σημαίνει ὅτι ὁ σημερινὸς κόσμος εὐρίσκεται ἐν ἐξελίξει. Ἀλλὰ ποῖος κόσμος καὶ ποία κοινωνία ἔλθουν ποτὲ μίαν ὁριστικὴν μορφήν;

Ἡ ζωὴ ἀποτελεῖ μίαν διαρκῆ ἐναλλαγὴν, μίαν συνεχῆ ἐξέλιξιν. Εἰς τὰς ἐξελίξεις ταύτας, ὅσοι λαοὶ ἔχουν τὴν ἀνάλογον ἱκανότητα ἀντιμετωπίζουσαν ἐπιτυχῶς τὰ προβλήματά των.

Τὸ οἰκονομικὸν πρόβλημα, εἰς τὴν ἀπλουστάτην του μορφήν, ἐμφανίζεται ὡς πρόβλημα ὀρθολογικῆς κατανομῆς μεταξὺ καταναλώσεως καὶ ἐπενδύσεων. Μέρους τοῦ ἐθνικοῦ εἰσοδήματος πρέπει ἀπαιτήτως νὰ μεταβληθῇ εἰς ἀποταμίευσιν καὶ νὰ προσλάβῃ τὴν μορφήν τῶν παραγωγικῶν ἐπενδύσεων. Μόνον οὕτω ἀξιοποιεῖται ὁ πλοῦτος τῆς χώρας, αὐξάνεται ἡ παραγωγή καὶ τὸ ἐθνικὸν εἰσόδημα καὶ ἐξασφαλίζεται ἐργασία καὶ ἐξύψωσις τοῦ βιοτικοῦ ἐπιπέδου εἰς τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας.

Ἐάν στρέψωμεν τὰ βλέμματά μας πρὸς τὰς διαφόρους χώρας, εἴτε εἰς τὸν Δυτικὸν κόσμον εἴτε εἰς τὸν Ἀνατολικὸν συνασπισμὸν ἀνήκουν αὗται, ἡ οἰκονομικὴ ἀνάπτυξις καὶ ἡ ἐξασφάλισις τῶν ἀπαιτήτων ἐπενδύσεων εἶναι σήμερον τὸ μέγα θέμα. Ἐκ τῆς παρατηρουμένης ἐξελίξεως τῆς παραγωγῆς διαπιστοῦται ὅτι, ἐξαιρέσει μερικῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν, εἰς ὅλας τὰς ἄλλας τὸ θέμα τῶν ἐπενδύσεων τυγχάνει ἐπιτυχοῦς ἀντιμετωπίσεως.

Εἰς τὸν ἀγῶνα δρόμου καὶ εἰς τὴν προσπάθειαν τῆς οἰκονομικῆς ἀναπτύξεως καὶ προόδου πρέπει ἡ χώρα μας νὰ εὐρίσκηται μεταξὺ

των υπαναπτύκτων; Δεν έχουμε την δυνατότητα να προωθήσουμε την παραγωγή των αγαθών;

Η ζωή του ανθρώπου δεν είναι άλλο τι παρά μία διαρκής πάλη, εις συνεχής αγών. Δεν πιστεύομεν ότι από τὸν ἑλληνικὸν λαὸν ἐξέλιπε τὸ θάρρος καὶ ἡ θέλησις διὰ τὴν προσπάθειαν καὶ τὸν μόχθον. Διὰ τῆς προσπάθειας καὶ τῆς συστηματικῆς ἐργασίας εἶναι δυνατόν, ὅχι μόνον νὰ δημιουργηθῇ ἡ ἀπαραίτητος μορφή τῆς ἐπιχειρήσεως ἣτις θὰ διευκολύνῃ τὴν ἀνάπτυξιν τῆς παραγωγῆς, ἀλλὰ νὰ ὑπερνικηθοῦν καὶ ὅλα τὰ ἄλλα ἐμπόδια, ὥστε καὶ ἡ χώρα μας νὰ βαδίσῃ πρὸς μίαν καλυτέραν αὔριον.